

Konstrukció és rekonstrukció a népművelés történetében a két világháború között

1945-ben, röviddel a háború befejezése után viszonylag gyorsan kísérlet történt arra, hogy a megváltozott hatalmi viszonyoknak megfelelően, annyi más kulturális szférához hasonlóan, a népművelés területén is meginduljon az átrendeződés. E folyamat egyik első lépéseként Kaposvárott összegyűltek a városi népművelési egyletek, intézmények, szervezetek képviselői, hogy új irányító szervezet állítsanak fel. Az ezt az eseményt megörökítő forrás jó lehetőséget ad arra, hogy felvillantsuk, milyen spektrumban mozogtak a városi népművelés képviselői a két világháború között, és rámutassunk, hogy milyen, a valós tényeket árnyaló technikákat alkalmaztak múltbeli szerepvállalásuk módosítására, új terveik alátámasztására.

1945. november 15-én, délután 5 órakor a kaposvári városháza nagytermében alakuló gyűlésre jöttek össze a kaposvári népművelésben potenciálisan számba jöhető egyletek, pártok, társadalmi szervezetek képviselői. Az alkalomra okot a kultuszminiszter rendelete adott, amely megszüntette az 1922 óta működő Népművelési Bizottságok működését, és egy füst alatt utasítást adott a Népművelési Tanács felállítására.[1]

Ez az esemény lehetőséget adott a résztvevőknek arra, hogy miközben látszólag kizárólag a jövőre nézvést egyeztessék terveiket, valójában a múlt kellő pillanatban és összefüggésrendszerben felelgetett részleteivel indokolják – adott esetben igazolják – a múltban betöltött szerepüket, és megalapozzák jövőbeni funkcióikat, igényeiket a közművelődés területén. 1945-ben, a szabadművelődés hajnalán még reális lehetőségnek is látszott a kulturális szegmens felosztása, többszereplős működtetése. A résztvevők egymáshoz viszonyított társadalmi, politikai ereje még kiegyensúlyozottnak tűnt, bár a baloldal kétségkívül már ekkor is nyomatékosabb hangsúlyokat engedett meg magának, előrevetítve az elkövetkező évtizedeket.

A kulturális közélet e kisvárosi közszereplői a gyűlésben lehetőséget láttak rá, hogy legitimizálják mind múltbeli, mind a jövőben megvalósítandó tetteiket, és ezen ügy érdekében, ha kellett, felhasználták a legkézenfekvőbb eszközt: a múlt finom korrekcióját, történeti konstrukcióját. A múlt elmesélése kapcsán két út áll előttünk: vagy rekonstruálunk – a birtokunkban lévő ismeretek és forrásanyagok felhasználásával a lehető legpontosabb és legtárgyilagosabb képet állítjuk elő; vagy konstruálunk – azaz, az ön- és közmegítélésünknek leginkább megfelelő,

szubjektív, némileg esetenként módosított ábrázolást vázoljuk fel. Az 1945-ös értekezlet résztvevői számára a konstrukció lehetőséget nyújtott önképük kedvező árnyalásához és további társadalmi működésük megalapozásához.

Már a rendelet is rámutatott arra, hogy az új (Tanács) létrehozása nem lehetséges a régi (Bizottság) eltörlése nélkül. Az új rend felállítása sem képzelhető el a régi működésének felvillantása nélkül. A szereplők ugyanazok, a motiváció és az erőviszonyok gyökeresen megváltoztak. Mégis, ha más szemszögből is, de ugyanazt a történetet kell újfent átélnünk és értékelnünk.

Már a résztvevők listájának áttekintése is tanulságos, és értelmezési lehetőséget nyújt számunkra. A gyűlésen 31-en vettek részt, részben olyan társadalmi szervezetek képviselőiben, akik több-kevesebb mértékben már a háború előtt is szerepet vállaltak a népművelésben. Nem meglepő ez, ha tudjuk, hogy meghívásos alapon történt az összehívás, így nyilvánvalóan az eddig is aktív résztvevőktől várták az újrainduláshoz szükséges tapasztalatokat. Sokkal feltűnőbb azonban a szervezeteknek a háború előttihez képest alacsony száma. 1935-ben Somogyban 449 egyesület működött, ezeknek zöme pedig vagy Kaposváron vagy kaposvári központtal látta el a feladatait. A '30-as években a Kaposváron működő, jóváhagyott alapszabállyal rendelkező egyesületek száma 83 körül mozgott (VARGA 1987). Ehhez képest a vizsgált értekezleten résztvevő egyesületek vagy a művelődési szférában hasonló aktivitással részt vevő társadalmi csoportosulások száma nem éri el a 15-öt. Az egyesületek egy részét 1943–44-ben, a jobboldal radikális megerősödésével párhuzamosan tiltották be, és 1945-ben még nem alakultak újjá; másokat – mint fasiszta vagy fasiszta jellegű szervezeteket – a háború után feloszlatták. (Nem számolom itt az iskolák képviselőiben megjelent – arányaiban nem kisszámú – küldöttet, akik nem az önálló népművelési tevékenységet folytató szervezet képviselőinek jogán vettek részt a tárgyaláson.) Ide sorolhatók viszont a pártok és szakszervezetek, amelyek – kivéve az újonnan alakultakat (pl. NPP, Kommunista Párt) – politikai aktivitásuk mellett kimutatható mértékben vállaltak szerepet az iskolán kívüli népművelésben. A – többnyire baloldali – pártok számára létfontosságúnak tűnt, hogy részt vegyenek az újonnan átalakult társadalmi élet minden szegmensében, és ha kell, szerepüket a múltra visszavetítve is hangsúlyossá tegyék.

A kulturális életben tevékenykedőket érdemes munkájuk jellege alapján is tipizálni. Számos csoportosulás alaptevékenységét tekintve nem kulturális célból jött létre, de jelentős volt az ez irányú aktivitásuk. Az értekezlet résztvevői közül e típusból elsőként a vallásos alapon szerveződött egyesületeket érdemes kiemelni. Ahogy az egyéb típusoknál, itt is jellemző, hogy a háború előttihez képest elenyészően kis számban képviseltették magukat. Bár részt vettek az alakuló ülésen, szavukat alig hallatták, láthatóan egyelőre nem vettek részt a legitimizációt megalapozó felvetésekben. Feltehetően részben azért, mert nem érezték szükségét, más esetben pedig csökkent számarányuk lehet a magyarázat.

A katolikus egyház képviselőiben két csoport képviseltette magát: a Katolikus Legényegylet és a Nagyboldogasszony Egyházközség. Meghívást kapott, de távolmaradását előre bejelentette a Szociális Misszió Társulat képviselője. Az egyházakhoz kötődő szervezetek elsősorban a jótékonyági munkában jártak az élen, de gazdasági potenciáljukat és társadalmi befolyásukat szívesen bevetették a művelődés érdekében, különösen akkor, ha ezzel biztosították a vallásos mentalitás meggyökerezését a megcélzott közönség értékrendjében. Cél „...a valláserkölcsi szellem nevelése, a művelődés, a katolikus önérték és összetartás szilárdítása” (VARGA, 1987: 188).

Összességében elmondható, hogy a katolikus egyesületek ezen a napon teljesen háttérben maradtak. Egyrészt a két világháború közötti közismert aktivitásuk miatt nem volt szükségük legitimizációra, másrészt a pregnánsan baloldali környezetben természetes volt részükről az óvatos magatartás. Amint már említettük, a Szociális Misszió képviselője el sem jött, a Katolikus Legényegylet küldötté egyszer sem szólalt fel, és dr. Kis György prépostplébános a Nagyboldogasszony Egyházközségből is csak egyszer hallatta hangját, amikor jelezte, hogy a múlt dicsőségét jelentő szabadegyetemi előadások szervezését az egyházközség egyelőre folytatni nem tudja, de bízik a helyzet javulásában. Nem tért ki arra, hogy mitől tartotta az adott helyzetet olyan alkalmatlannak, csupán találgatni lehet – de amit a művelődési munkáról állít, nem túlzás: számos forrásban említik a szabadegyetemi előadásokat. Nekik nem volt szükségük múltkonstruálásra, és nem is törekedtek erre (TAMÁS, 1941).

Rajtuk kívül még két vallásos irányultságú küldöttállítóról kell megemlékeznünk. Az egyik a református egyház Lorántffy Zsuzsanna Egyesülete. A küldött szintén nagyon hallgatólag volt, egyetlen – teljesen érdektelen – hozzászólást tett.

Annál érdekesebb az izraelita hitközség jelenléte, bár képviselőjük egyáltalán nem szólt hozzá a témákhoz, ugyanakkor már a megjelenése nagyon figyelemre méltó, és sokat elárul a Horthy-korszak társadalmi és művelődési viszonyairól. Természetesen a holokauszt jelentette a fő okot arra, hogy miért volt meglepetés-szerű a zsidó küldött jelenléte a népművelési értekezleten. Nominális arányukat tekintve ugyanis 1945-ben elenyésző kisebbségben voltak. Egy 1945. októberi jelentésből tudjuk, hogy ekkortájt a teljes jogú [2] – vélhetőleg deportálásból visszatért – hitfelekezeti tagok száma csupán 282 (SZÁNTÓ, 2005). Ez önmagában is ijesztő számadat, ha figyelembe vesszük, hogy közvetlenül a deportálás előtt (1944. május 5-én) a kaposvári zsidóság lélekszáma elérte a 2760 főt (SZÁNTÓ, 2005) úgy, hogy Kaposvár akkori teljes lakossága valamivel 30 000 fő fölött volt. Ez az arány meglehetősen magas tehát; a deportálás előtt az izraelita a második legnagyobb felekezet volt a megyeszékhelyen, létszámát és befolyását (VARGA, 1987). Gazdasági helyzetük csak még meghatározóbbá tette jelenlétüket a város társadalmi és kulturális életében. Egy 1927-es adat szerint „Kaposvár 300 legtöbb adót fizető személyiségén belül az első 100 fő esetében 62,5%-a izraelita

vallású volt...” (CSÓTI, 2005:141), márpedig ez a lélekszámban és gazdaságilag is befolyásos kisebbség pregnánsan kivette a részét a város kulturális életéből, többek között a népművelésből is. A hitközségen belül külön kulturális szakosztály is működött. Mindezen adatok ismeretében nem tűnik túlzásnak arra következtetni, hogy az izraelita hitközség képviselőjének meghívása a zsidók élénk múltbéli társadalmi aktivitásának és a két világháború közti kulturális életben vitt számarányukhoz képest túlreprezentáltságuknak volt köszönhető. A zsidó küldött viselkedésével ezt nem is cáfolja, amennyiben egyetlen egyszer sem hallatta a hangját, azaz nem próbálkozott múltbéli konstrukciókkal javítani jövőbeni pozíciókon. A háború után Kaposvárra visszatért zsidó közösség – ahogy az sejthető – sem számában, sem szándékait tekintve nem volt alkalmas a kulturális életben való ismételt részvételre.

Az egyesületek másik típusát képviselték a szakmai alapon szerveződött, nemcsak kulturális, hanem gazdasági tevékenységet is folytató szervezetek, amelyek elsősorban a speciális tevékenységükhöz köthető iskolán kívüli szakoktatás elősegítésében vittek fontos szerepet a Horthy-korszakban. Ezek pozíciójukat a háború előtt természetes módon megyei szintű politizálással is elősegítették, másrészt szervezetenként is részei voltak a közéletnek (kamarák stb.). Ennek köszönhetően a háború után szereplésük átértékelődött – a szakmai szervezetek többségét megszüntették. Így nem meglepő, hogy ebből a csoportból csupán egyetlen szervezet képviseltette magát: a Mezőgazdasági Kamara, szintén háttérbe húzódva.

A szűken vett szakmai szervezetek közé tartozott a Cukorgyár is. Képviselője felszólalásában hangsúlyozta a gyár két háború közötti kulturális tevékenységét, amelyre méltán lehetettek büszkéek. Konstruktív ez esetben csupán az elhallgatásban nyilvánult meg: nem esett szó arról, hogy a Cukorgyár pozíciói messze meghaladták a városban a munkásokra vonatkozó átlagos körülményeket, mind a népjóléti, mind a kulturális lehetőségeket illetően (S. PALLÓS, 1985). Ráadásul ezek a lehetőségek nem álltak nyitva mindenki előtt – a Cukorgyár meglehetősen zárt egységet alkotott a város társadalmában. Bár a gyári munkásságot szinte csak ők reprezentálták Kaposváron, mégis akadt volna más érdeklődő is, aki azonban a fent említett és a Cukorgyár képviselője által büszkén emlegetett művelődési tevékenységekben, kívülálló volta miatt, természetesen nem vehetett részt.

A tisztán kulturális tevékenységet folytató egyesületek közül kiemelkedett már a két világháború között is a Somogy Megyei Múzeum Egyesület. Ennek jelenléte egyértelmű volt az értekezleten. A témák megvitatásában küldöttük, Gönczi Ferenc pregnánsan részt vett, ez azonban nemcsak az általa képviselt egyesületnek, hanem személyes szerepvállalásának is köszönhető. Ha valaki érdekelt volt a múlt finomításában, róla elmondható. Az általa használt konstrukciós technika arra irányult, hogy hangsúlyozza a múzeumigazgatóként elért eredményeit, ugyanakkor elleplezze a Horthy-rendszer tisztviselőjeként végrehajtott, adott esetben, főleg 1945-ben vitatható cselekedeteit. Ezek közül kiemelhető például az 1920–22-ben általa

levezényelt, tanítókkal szembeni nemzethűségi vizsgálat. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy akkoriban ő töltötte be a Somogy megyei királyi tanfelügyelő posztját, és így nehezen bújhatott volna ki a feladat alól. Talán nem is akart, de bárhogyan is történt, ez 1945-ben nem volt jó pont. Számos témában hozzászólt tehát, tevékeny szerepet vállalva, amelyet már korábban is megszokhattak tőle, de kerülve a kínos témákat, és baráti gesztust téve a szociáldemokraták felé.

Végül – kiemelkedően nagy számuk miatt különösen – nem feledkezhetünk meg az iskolák képviselőiről, akik részt vettek, még hozzá tevékenyen az értekezleten. Az ő jelenlétük a Horthy-korszak népművelési viszonyainak ismeretében nem meglepő. A korszak erősen központosított iskolán kívüli művelődése magától értetődő természetességgel számított az állami oktatásban már bizonyított és – nem utolsósorban – átvilágított, tehát megbízható pedagógusokra. Ők egzisztenciálisan is kiszolgáltatottak voltak az államnak, így csekély díjazásért – vagy akár anélkül – felhasználhatók voltak a művelődés közoktatáson kívüli feladataiban is. Különösen jellemző volt ez vidéken, ahol sok esetben nem is volt más szóba jöhető potenciális előadó, mint a helyi tanító. Ezek a tanítók nemegyszer kérték, hogy a munkájukon túli kötelezettség javadalmazásukban is jelenjen meg – természetesen nem nagy sikerrel. Szekeres Bónis előadó hasonlóképp vélekedett a vidéki népművelést taglaló felszólalásában a Harmadik Egyetemes Tanügyi Kongresszuson 1928-ban. Indítványozta, hogy a tanítók részesüljenek pótdíjazásban, esetleg nyilvánuljon meg megbecsültségük abban is, hogy családjuk lehetőséget kap nyaralásra stb. (SZEKERES, 1928). Hasonló törekvés volt, hogy a pedagógusok külön képzést kaphassanak a népművelés speciális kérdéseiben – szintén nem nagy sikerrel. Ez a következőképp fogalmazódott meg a Harmadik Egyetemes Tanügyi Kongresszuson: „*Kívánatos, hogy a népművelési előadóképző tanfolyamok [...] törvényhatóságokként rendeztessenek. [...] Kívánatos, hogy az egyetemeken, főiskolákon, [...] továbbá a közigazgatási tanfolyamokon és a tanítóképző intézetekben a népművelés kérdései is megtárgyaltassanak*” (NÉGYESSY, 1928: 241). Bár a tanítók mindezen kérései a korszakban még nem teljesültek, a tárgyalásokban teljes természetességgel vettek részt. Szerepük annyira meghatározó volt a népművelésben, hogy ők maguk is tisztában voltak ennek egyértelműségével. Ez meghatározta magatartásukat az értekezleten. Szereplésüket az is alátámasztotta, hogy ők rendelkeztek azokkal az infrastrukturális adottságokkal, amelyek elengedhetetlenek voltak a népművelési tevékenység folytatásához. Nagyon egyszerűen fogalmazva, ők biztosították a helyiségeket, tantermeket az oktatáshoz és egyéb művelődési formákhoz.

Miután a fentiekben áttekintettük az értekezleten résztvevők háttérét és indítatásait, valamint konstrukciós gyakorlatát, érdemes szemügyre venni egy-két felvetett témát, amelyekben a múlt átértékelése különösen szembetűnik.

Ezek a – meglehetősen bőséggel tárgyalt – kérdések a gyűlés első szakaszában kerültek megvitatásra, így megadták az alaphangot a továbbiakhoz.

A bevezetőt Tamás József vármegyei népművelési vezető mondta el, és már a második bekezdésben vitatható kijelentést tett. Részéről az igyekezetet, amely a közelmúlt finom átértelmezésére irányult, nem lehet csodálni. Ekkorra már két évtizede irányította a vármegye népművelési feladatait, és ha továbbra is meg akarta tartani pozícióját – a jelek szerint erre törekedett –, a Horthy-korszak gyakorlatát óhatatlanul nagyon óvatosan kellett tárgyalnia. Saját szerepének értelmezése attól függött, mennyiben tudja tagadhatatlan szerepvállalását egy már negatívan értékelt időszak népművelési gyakorlatának függvényében a lehető legjobb színben feltüntetni. Mivel közéleti tevékenységét, így önértelmezését is pozíciója határozta meg, ennek a pozíciónak a forrását, tehát az iskolán kívüli népművelés gyakorlatát kellett pozitívan feltüntetnie.

Minden bizonnyal ez az indíttatás vezette azokra a kijelentésekre, amelyeket egyértelműen konstrukciónak kell értékelnünk. Rögtön az elején kijelentette: „*Az első világháború utáni népművelés is – mint mindenkor – az uralkodó világnézeti és politikai vonalat követte*”. [3] Ez a megállapítás nem fedi a valóságot, ahogyan ezt pár mondattal később saját maga cáfolta: „*Úgy látszott, hogy a sokat vitatott kérdés: kinek a joga és a kötelessége a népművelés, az államé vagy a társadalomé, oly értelemben haladt a kifejlődés felé, hogy az államé.*”. [4] E második mondatával a régi vitára utalt, amely szerint az az eldöntendő kérdés, hogy az államnak mennyire szabad befolyásolnia a népművelést. Szabad-e a művelődésre politikai-ideológiai nyomást gyakorolnia, esetleg csak annyi a feladata, hogy biztosítsa az anyagi hátteret vagy még annyi sem. Egészen az első világháború végéig a vita nyitott volt, de az állam nem mutatott túlzott érdeklődést az iskolán kívüli, akkortájt elterjedtebb nevén a szabad művelődés befolyásolása iránt. Ez a gyakorlat először a háború és a forradalmak tapasztalatai által formált politika irányításával vált uralkodóvá. Azaz az a felvetés, hogy az uralkodó politikai irányvonal mindig befolyásolta volna a népművelést, nem állja meg a helyét, viszont kicsinyíti a két világháború közötti időszak népművelőinek felelősségét, akik ezt az uralkodó politikai akaratot és ideológiát ellenvetés nélkül kiszolgálták. Egyértelműen ugyanezt a célt szolgálja Tamás következő kijelentése, ami nélkülözi a valóság alapot: „*(a népművelésnek) főigyekezete volt magát mentesíteni politikai, társadalmi, osztály és felekezeti irányzatosságtól...*”. [5] A korszak közgondolkodását oly mértékben befolyásolta és meghatározta a politika, hogyha valaki nem is ismeri egy vármegyei népművelési bizottság korabeli működését, akkor is gyanakodva fogadná ezt az állítást.

A továbbiakban lelkesen üdvözli a demokratikus szemlélet eluralkodását, amely hovatovább már nem is népművelés, hanem „szabadnevelés leend” az elkövetkező időszakban. S bár ez felelősséggel jár, nem hagy kétséget afelől, hogy megfelelő „*megfontoltsággal, jó felkészültséggel*” [6] mindez csak sikerrel járhat.

A baloldal képviselői válaszoltak e felszólalásra. Átsiklottak a múlt nyilvánvaló megmásítása fölött, hiszen érdekeik azt kívánták, hogy állásfoglalásukat a

demokrácia kérdésében fejték ki. E véleménynyilvánítások egyértelmű módon előre jelezték az elkövetkező évek gyakorlatát. Vati István, a szociáldemokrata párt részéről így nyilatkozik: „Az iskola (a demokrácia tekintetében) a múltban félrenevelte az ifjúságot. A fiatalság ferde beállítottsággal kerül ki az életbe, s ezt a téves irányzatú beállítást ki kell űzni belőlük.”[7]

Még sarkosabban fogalmaz Molnár János (Szabad Szakszervezetek): „Az iparosságban és a munkásságban a demokratikus hajlam már régóta él, a többi rétegeket azonban e tekintetben át kell nevelni. Szükségesnek tartaná (t. i. Molnár), ha a pártok vezetői egy pártközi értekezleten közösen megállapítanák és kidolgoznák a demokrácia lényegéről szóló tételsort.”[8]

Azaz az ideológiai szabadság továbbra is csak álom.

A baloldal képviselői tehát átsiklottak a múlt jelenlévő képviselőjének, Tamás Józsefnek a történelem konstruálási kísérletén. Nem meglepő, ha azt nézzük, hogy a következő próbálkozás éppen tőlük indult ki.

Vati István a következő állítással állt elő: „...a szegényebb népréteg a múltban [...] nem mehetett kultúrhelyekre, szellemi szükségleteinek kielégítése végett.”[9] Ha el is fogadjuk a nyilvánvalót, miszerint a „szegényebb népréteg” lehetőségei a művelődés terén behatároltak voltak a két világháború között – ez a mondat akkor is a valóság elferdítése. Ha szűkebben is, de Kaposváron voltak lehetőségek a munkásművelődésre, amelyeket nagyon sokan ki is használtak. A már fentebb említett élénk kulturális és sportélet a Cukorgyárban csak az egyik megnyilvánulási formája volt ennek. Feltétlenül meg kell emlékeznünk arról is, hogy már 1911-ben működött Munkásotthon, ekkor még csak egy vendéglő különtermében, de 1925-re, hosszas gyűjtés eredményeképp már állt a végleges épülete is. Márpedig ez a hely változatos kulturális élet gyűjtőhelyévé vált az évek hosszú során (MAUTNER, é. n.; S. PALLÓS, 1985).

A fent elemzett forrás ismeretében tehát elmondható, hogy 1945-ben, egy rendszerváltás után, a népművelés terén sikeres konstruációs kísérlet történt Kaposváron. A múlt képviselői pozíciójuk továbbmentése érdekében, az új hatalom képviselői pedig jövőben legitimizációjuk elősegítése miatt hallgatólagos meg egyezéssel elősegítették egymás törekvéseit a múlt megváltoztatására. Átmeneti volt ez a korszak. Az előző időszak szakembereire még szükség volt a tapasztalatuk miatt, az új időszak reprezentánsai pedig még nem uralták megfelelőképp a terepet a céljaik érdekében. De ezek a célok, ha álcázott formában is, már jelen voltak. A kiegyezés megtörtént, és ez néhány évre meghatározta a gyakorlatot. Akik pedig nem vettek részt aktívan e folyamatban, a továbbiakban sem számíthattak kedvező fordulatra.

JEGYZETEK

[1] SML XXII.2. Kaposvár város polgármesteri iratai 1947. 75. doboz 1774/1947. sz. irat

[2] 20 éves életkort betöltött felnőtt

[3] SML XXII.2. Kaposvár város polgármesteri iratai 1947. 75. doboz 1774/1947. sz. irat

[4] uo.

[5] uo.

[6] uo.

[7] uo. 3.

[8] uo.

[9] uo.

IRODALOM

NÉGYESSY László (szerk.) (1928): A Harmadik Egyetemes Tanügyi Kongresszus Naplója.

A Kongresszus Végrehajtó Bizottsága, Budapest.

CSÓTI Csaba (2005): A somogyi zsidóság 1914–1939 közötti történetéből. In: Bősze Sándor (szerk.): Újrakezdések – Zsidósors Somogyban. BÉT OLÁM Alapítvány – Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár. 125–143.

MAUTNER József (é. n.): A kaposvári munkásművelődés krónikája 1870–1945. Latinca Sándor Megyei Művelődési Központ, Kaposvár.

S. PALLÓS Piroska (1985): A kaposvári iparosság művelődése 1920–29. In: Mészáros Balázs (szerk.): Somogy Megyei Múzeumok Közleményei. Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kaposvár. 183–206.

SZÁNTÓ László (2005): Adatok a somogyi zsidóság és a Kaposvári Izraelita Hitközség II. világháború utáni történetéhez. In: Bősze Sándor (szerk.): Újrakezdések – Zsidósors Somogyban. BÉT OLÁM Alapítvány – Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár. 183–198.

TAMÁS József (1941): Népművelés Somogyban. Kaposvár.

VARGA Éva (1987): Kaposvár művelődési viszonyai az 1930-as évek közepén. In: Mészáros Balázs (szerk.): Somogy Megyei Múzeumok Közleményei. Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kaposvár. 166–200.

Somogy Megyei Levéltár (röv: SML) XXII. 2. Kaposvár város polgármesteri iratai 1947. 75. doboz 1774/1947. sz. irat

BELOVÁRI, ANITA

CONSTRUCTION AND RECONSTRUCTION IN THE STORY OF THE ADULT EDUCATION BETWEEN THE TWO WORLD WARS

The study analyses the text of a 1945 adult education meeting. The meeting closed down and transformed the adult education practice of the Horthy era. The study reveals the participants' role in the adult education of the past decades. He goes into detail about their motivation. What kind of techniques they apply to the refinement of the past in the interest of this. He details on a what kind of manner they apply the practice of the historical construction.